

Nr 449

Av herr **Larsson, Sigfrid**, och herr **Elofsson, Gustaf**, om utredning beträffande den pågående befolkningsomflyttningen från landsbygden till städerna m. m.

Befolkningssiffrorna för det senaste årsskiftet visar samma bild som vi sedan många år är förtrogna med. Landsbygden avfolkas och storstäderna växer. Att döma av uttalande i press och annorstädes synes det vara en utbredd uppfattning att denna utveckling skapar en rad svårlösta problem för såväl landsbygd som städer. Det skall inte här göras något försök att utreda vare sig orsakerna till eller olägenheterna av den stora befolkningsomflyttningen. Vi vill endast deklarerat, att vi ansluter oss till uppfattningen att denna starka omflyttning av befolkningen varken är lycklig eller önskvärd. Som en konsekvens av detta vårt betraktelsesätt kan vi inte underlåta att ställa frågan om inte staten borde undersöka möjligheterna att leda utvecklingen i andra banor. Endast en av de omständigheter, som antyder hur aktuell denna fråga är, skall här anföras. Vi lever i atomåldern. Ur trygghets- och säkerhetssynpunkt torde inte råda något tvivel om att det är en stor fördel, om orostider skulle komma, att tätortsbefolkningen är fördelad på ett flertal mindre enheter än på ett fåtal större.

Att önska en förändring i berörda förhållande är ett, att åstadkomma denna ändring är ett annat. Någon form av tvång beträffande människornas bosättningsort kan inte komma i fråga. Vad däremot det allmänna — staten — kan göra är att söka skapa sådana förhållanden, att de mindre tätorterna blir så attraktiva, att människorna gärna väljer dem som arbetsplats och bostadsort. Det gäller därvid främst att ta sikte på ungdomarna, då det är deras val av bostadsort, som har det största inflytandet på befolkningsomflyttningen.

De två faktorer, som sannolikt har den största betydelsen för människors val av bostadsort, är utsikterna att få en god arbetsinkomst och tillgången på de attribut, som fordras för att unga, moderna människor skall känna trivsel. Vilka möjligheter finnes för att skapa tillfredsställande inkomster för människor i mindre tätorter? Tillgången på minst en industri torde i regel vara nödvändig. Det kräves därför en viss storlek hos tätorten, då vårt moderna samhälle ej kan undvara stordriftens fördelar. Därmed inte sagt att ju större företag desto bättre. Var optimum ligger i fråga om ett industriföretags storlek varierar från en produktionsgren till en annan. Man får dock ej blunda för att utvecklingen kan påverka detta optimum. I dagens läge finnes industrier, som arbetar rationellt med ett hundratal anställda och i en del fall med mindre. Ur den synpunkten skulle tätorter med 1 000

—2 000 innevånare vara fullt livskraftiga. Det finnes flera exempel på blomstrande tätorter med detta innevånarantal. Men det finnes också inte få samhällen av denna storleksordning, som dras med svårigheter och ser med bekymmer på framtiden. Har man börjat komma på efterkälken, bär det med nuvarande stora efterfrågan på arbetskraft snabbt utför. Den del av befolkningen, som har möjlighet att byta bostadsort, lämnar dylika tätorter.

En väsentlig fråga är: Vilket är det lägsta antal innevånare som fordras för att de båda nämnda kraven, tillfredsställande arbetsinkomst och god trivsel, skall kunna fyllas i dagsläget och i en överskådlig framtid? Ligger minimum vid 1 000 eller kanske närmare 10 000? Vi är medvetna om att många andra faktorer än folkmängden spelar in, men att denna när det gäller att lösa trivselproblemen har en avgörande betydelse, inte minst när det är fråga om ungdomen. Därom torde inte råda något tvivel.

Det räcker givetvis inte med att antalet människor i en tätort uppgår till en viss minimisiffra. Detta utgör endast grundvalen för att kunna tillgodose de uppställda kraven. Sedan kommer den viktiga frågan om planering och organisation av tätorten. I första hand kommer det an på tätortens egna innevånare och kommunala organ att lösa dessa frågor. Många mindre tätorter har i detta avseende lagt ner ett beundransvärt och resultatrikt arbete. Andra däremot har svårigheter att komma till rätta med sina planeringsproblem. Det skulle säkerligen vara värdefullt om organisation och planering av mindre tätorter underkastades ett ingående studium och om experter utbildades, vilka kunde bistå de mindre tätorterna med utredningar och planläggning. Det förefaller ändamålsenligt att landstingen bleve huvudmän för en dylik verksamhet. En samordning genom lämpligt statligt organ torde dock vara erforderligt, då hela planeringsarbetet måste grunda sig på en lokaliseringspolitik utformad av statsmakterna.

Om en mindre tätort lyckats med problemet att skapa goda utkomstmöjligheter för sina innevånare blir nästa fråga att lösa trivselproblemet så, att människorna, och det gäller inte minst ungdomen, stannar och så att ungdomar från omgivande glesbygd lika gärna väljer den mindre tätorten som arbets- och boplats som storstaden. Det är ofrånkomligt att trivselanordningar, antingen det gäller den rena förströelsen eller mera kulturellt betonade ting, blir dyrare per individ räknat i den mindre tätorten än i storstaden. Som exempel kan nämnas sporthallar och andra anordningar för sport och idrott, samlingslokaler, hobbyrum, bibliotek med utrymmen för studiecirklar m. m. Vidare kräves biograf, danslokal och restaurang av hygglig standard. För att detta skall kunna åstadkommas torde bidrag av allmänna medel vara nödvändigt. Dessa bidrag kunde t. ex. utformas så, att om den mindre tätorten ordnar med dylika trivselanordningar skulle statsbidrag utgå med ett belopp, som motsvarar merkostnaden per individ, jämfört med

kostnaden för motsvarande anordning i exempelvis en medelstor stad. Om det ur statens synpunkt är önskligt med en lokaliseringpolitik, syftande till att en relativt stor del av befolkningen är bosatt i mindre tätorter, bör det vara motiverat att staten offerar dessa medel.

Den lokaliseringpolitik som här i stora drag uppskisserats berör endast indirekt men dock på ett mycket betydelsefullt sätt den jordbrukande befolkningen. Dennas arbetsplats är av naturen fastställd och given. För bedrivandet av sin näring och även ur trivselsynpunkt är det av vikt för jordbruksbefolkningen att ha en välordnad tätort inom nära räckhåll. I denna kan den få den service den behöver för jordbruksdriften och även för eget och familjens behov. För jordbruksbefolkningen gäller givetvis detsamma som sagts beträffande tätortens egna innevånare i fråga om kulturella anordningar och nöjen. Avstånden spelar numera tack vare bilen ej samma roll som tidigare, men det är uppenbart att milslånga avstånd mellan jordbrukarens bostad och tätorten är en olägenhet.

Med hänvisning till vad ovan anförts hemställas,

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning beträffande orsakerna till och verkningarna av den pågående befolkningsomflyttningen från landsbygden och dess mindre tätorter till städerna och framför allt storstäderna samt därest härvid visar sig att ifrågavarande befolkningsomflyttning är av en storleksordning, som ur samhällssynpunkt icke är önskvärd eller är rent av skadlig om undersökning av möjligheter, som kan föreligga för utformande av en lokaliseringpolitik, som helt eller delvis kan hejda ifrågavarande utveckling.

Stockholm den 26 januari 1956

Sigfrid Larsson

G. Elofsson

i Vä